

**Рецензія на монографію:
Содомора П.А. «Семіотичний аспект у формуванні української
філософської терміносистеми: традиція і новаторство». – Львів, 2013.**

В.М. ВАШКЕВИЧ

**Review of monograph:
Sodomora, P.A., 2013. Semiotic aspect in the formation of Ukrainian philosophical terminology: tradition and innovation. Lviv**

V.M. VASHKEVYCH

Монографія Павла Содомори виконана на цікавому матеріалі. Адже читаючи будь-який текст (особливо це стосується перекладної літератури), схоплюємо його значення і відчуваємо колорит завдяки ключовим лексемам, які в цьому конкретному дискурсі виконують роль носіїв культурної інформації та смислового навантаження. Такі ключові лексеми у різних текстах є різними. Для філософського тексту, очевидно, такими носіями є лексеми, що виступають у ролі термінів. Культурний код, тобто мова філософського тексту, термінологія, є його основою. У лексичному складі будь-якої мови з огляду її співвіднесеності з іншою виділяється еквівалентна лексика, тобто така, що характеризується відповідністю тотожних денотатів. Однак відповідності проходять не завжди на всіх рівнях значення лексем: деякі позиції часто не співпадають. Це докладно показує автор на матеріалі зіставлення латинських філософських термінів та їхніх українських відповідників.

Слід вказати на те, що тему дослідження обрано вдало. Для проведення аналізу терміносистеми дуже вдалим матеріалом є твори Св. Томи з Аквіна, в яких представлено широкий спектр філософських термінів доби схоластики. За словами Св. Томи, «Сума теології», найбільший твір автора, розрахований на початківців у галузі теологічної філософії. Однак на сьогоднішній день цей твір є важкодоступним для сприйняття пересічному читачеві насамперед з огляду на густу канву філософських термінів, що важко даються для осмислення. У переважній більшості випадків терміносистема Св. Томи є чіткою і структурованою, що вимагає відповідного ставлення при перекладі. З одного боку, це уможливорює систематизацію термінів, а з другого – вимагає дотримання певних правил при перекладі.

Автор монографії зазначає, що, незважаючи на чітку, з першого погляду, систему, Св. Тома подекуди вдається до заміни термінів їх частковими синонімами, що слід тлумачити як

перехрещення семантичних полів термінів. Очевидно, філософ сприймав ці лексеми як синоніми. Хоча й тут часом зустрічаємо, як твердить автор, певні несумісності, які доводиться тим чи іншим чином пояснювати при дослідженні тексту. Цікаві думки знаходимо у монографії щодо питання синонімії.

У розділі «Метафізичні терміни: засади корелятивності» автор досліджує корелятивні пари термінів. Продовжуючи досліджувати питання синонімії, автор описує випадки використання аналогічних грецького та латинського термінів – тобто Тома все-таки розрізняє ці лексеми, хоча латинське слово є, по суті, копією грецького. Так, як зазначає автор, подекуди Св. Тома все-таки послуговується власне грецькими термінами (hypostasis), хоча є латинський калькований відповідник (substantia), однак, досліджуючи текст, П. Содомора виявляє, що значення у них різні. Такі випадки використання аналогічних лексем по тексту не є поодинокими.

Загалом усі терміни автор пропонує поділяти на тематичні групи. Проведений поділ термінів (метафізичні, антропологічні, теологічні), хоча і є доволі умовним, все ж дозволяє певним чином структурувати терміни. Такий поділ уможливорює докладніший опис та контрастивне зіставлення термінолексем. Наголос насамперед поставлено на корелятивних групах термінів, від способу перекладу яких залежить відображення семантичного наповнення тексту оригіналу в перекладі. Робота побудована на перетині філософії та філології, що пояснюється практичною цінністю праці: відтворення схоластичних термінів – тема, яка недостатньо представлена в українській науковій літературі.

Автор простежує подальший розвиток схоластичних термінів у наступних філософів. Зокрема, гіломорфна теорія Томи, що спирається на доктрину Аристотеля, знайшла своє відповідне продовження та розвиток в інших філософських течіях. Так, Дунс Скот погоджується з Томою, що всі матеріальні буття укладені з матерії

© В.М. Вашкевич, 2016

та форми. Матерія є спроможним елементом, форма – дієвим елементом, вони є двома різними реаліями та їх уклад є синтезом двох різних принципів. Такі аналітичні міркування автора становлять неабияку цікавість.

Важливою частиною монографії є підрозділ «Доктрина буття», оскільки ця доктрина є ключовою у метафізиці Аквіната. Автор вказує, що два основні терміни, які Тома використовує у доктрині буття – «ens», тобто «сущє» чи «існуюче» і другий – «esse», «буття». Різниця між термінами ens – esse засновується насамперед на граматичній формі кожного терміна зокрема. Перший термін, оскільки є дієприкметником, означає те, що наділене буттям «quasi habens esse». У цьому контексті буття не зводиться до людського мислення. Однак ніщо не пізнається без участі мислення, і тому це буття також не

зводиться лише до відчуттєвих речей. Тут буття, як зазначає автор, має семіотичні ознаки, адже воно пізнається лише за допомогою мислення, що притаманне розумному буттю, тобто людині.

Наукова праця П. Содомори є цікавою з огляду на те, що спадщина Тома з Аквіна майже не представлена в українській філософії. Чітко сформульовані завдання праці, що полягають в увиразненні української філософської термінології. Можна погодитися з автором, що надмірна кількість латинізмів у тексті часто є перешкодою для його адекватного прочитання. Тому пропонувані українські відповідники мають право на існування. Вважаємо, що монографія Павла Содомори займе належне місце на полицях філософської та лінгвістичної літератури, оскільки праця носить інтердисциплінарний характер.